

9. Az egyházi hierarchia, intézményrendszer, a szerzetesrendek

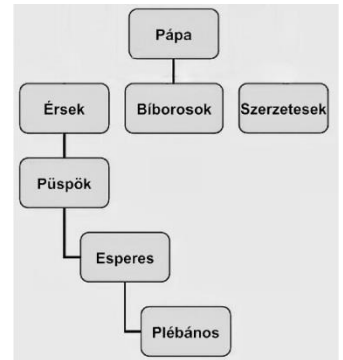
Székelty Lili 2025A

1. Egyházszervezet

↳ kialakulásával létrejött a világi hívektől elkülönült papság (szentelik őket) és szerzetesség (fogadalmat tesznek)

- pápa = [görög pappas = atya] = Róma püspöke, az egyetemes egyház legfőbb főpapja
→ megválasztásáról a konklávé gondoskodik (1059 óta)
↳ néhány tucat bíborosból, avagy pápai tanácsadóból áll
- érsek = több egyházmegye összefogója, a főegyházmegye püspöke (Mo.: Kalocsa, Esztergom)
- püspök = egy egyházmegye élén álló személy, aki papot és templomot szentelhet, nagy földbirtokkal rendelkezik
- esperes = egy mo.-i vármegyeyeni terület élén áll, összefogja a plébániákat
- plébános = egy település élén álló papi tisztséget viselő személy
(feladatai: misézés, gyóntatás, áldoztatás, esketés, temetés)

Σ klérus = papok és szerzetesek „testülete”, laikus = hívő

2. A kereszténység terjedése és kapcsolata a világi hatalommal, az egyházi intézményrendszer működése, jellemzői

- dogma = kötelező hitelv, hivatalos egyházi tanítás
- zsinat = főpapság tanácskozása
- eretnokség = dogma/dogmák elutasítása, eretnek: tagadja az egyház tanítását / hierarchiáját / a fennálló társadalmi rendet
- a vallásgyakorlás és a szokások betartása törvénybe iktatva (pl.: Mo.-on Szent István által) így az eretnokség nem csak a keresztény dogmákkal, hanem az állami törvényekkel is szembe megy → így: az inkvizíció kutatja fel az eretnekeket, de a világi bíróság hozza és hajtja végre az ítéletet
- a középkorban a nyugat-európai egyház próbál egyszerre független maradni a világi hatalomtól, de szoros kapcsolatot is tart vele, emiatt a VIII–XI. század során az egyház „eltorzul”: az uralkodók beleszólnak a püspökök és pápák választásába, simónia, papi cölibátus megszegése...
- az egyház küzdelmet folytatott a világi hatalom befolyása ellen
 - VII. Gergely „reform”pápa (1073–1085) fellépett a visszaélések ellen, főképp arra fektetett hangsúlyt, hogy az egyházi tisztségeket ne a német-római császár, hanem ő töltsen be
 - ez a XIII. századra virágzó egyházi életet eredményezett
 - hitterjesztés, intézmények száma megnő, ekkorra megjelennek a koldulórendek
- egyház működésének finanszírozása
 - tized = a mezőgazdasági jövedelem tizede (a jobbágyok mellett a nemesek is fizették, ha volt saját gazdaságuk)
 - egyházi földbirtokok: királyoktól, nemesektől kapták → a püspökök későbbi „földesúri” viselkedésének kialakulása

3. A szerzetesség kialakulása

- célja: Krisztus 3 evangéliumi tanácsának követése (szegénység, tisztaság, engedelmisség) → ezeket fogadják meg
- kiindulása: remetemozgalom = aszketikus életmódot élő, a társadalomtól elvonuló életmód terjedése
→ elzárt közösségek kialakítása

↓
szerzetesrendek (feladataik és életmódjuk szerint elkülönítve)

- monasztikus rendek: a szerzetesek a városon kívüli monostorban élnek
a monostornak = az apátságnak lehetnek birtokai („közösségi birtok”, nem magántulajdon) → pl. a bencések, ciszterciek
- a) bencések**
 - Nursiai Szent Benedek alapította Monte Cassino magaslatán 529-ben
 - Sz. B. regulát = szabályzatot írt a szerzetesi életről (a regula szelleme: „Ora et labora”, avagy imádkozzál és dolgozzál)
 - kódexmásolás → ezáltal szerepük volt az antik műveltség továbbörökítésében
 - Mo.: szerepet játszanak a hit terjesztésében (pl. Szent Gellért, Imre nevelője is bencés volt), pannonhalmi monostor
- b) ciszterciek**
 - XI–XII. század során Franciaországban létrejött monasztikus rend
 - cél: visszatérni a szigorú bencés regulákhoz (↔ a bencések sok birtoka)
 - mezőgazdasági munkavégzés → fejlett gazdasági eljárások meghonosítása (pl. szőlőműveltség, borkultúra)
 - XII–XIII. század: kora gótika terjesztése Európa-szerte
- koldulórendek: tagjaik kolostorokban (városokban) laknak, adományokból élnek
- c) ferencesek**
 - az eleinte eretnekmozgalomnak titulált rendet Assisi Szent Ferenc 1209-ben alapította
 - 1223-ban hivatalosan engedélyezte III. Honoriusz pápa, jóváhagyta szabályzatukat
 - kolostor: városban → itt koldulnak, tanítanak ~ a kolostorok a késő középkori városiasodás okai és jelei (mások mellett)
- d) domonkosok:**
 - a ferences renddel párhuzamosan jött létre
 - köztük neves teológusok, pl. a XIII. századi Aquinói Szent Tamás (skolasztika)
 - tevékenységük: hitterjesztés oktatással és prédikálással ⊕ részt vettek az inkvizíció működtetésében
- lelkipásztorkodó rendek: lelkipásztorkodással foglalkozó rend, pl. **premontrei** → zsámbéki romanikus templom
- remeterendek: aszketikus életmódot élő rend, pl. a **pálos rend** az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, Boldog Özséb esztergomi kanonok alapította a XIII. században
- lovagrendek: a keresztes háborúk korában, egyszerre lovagok és a szerzetesek (pl. német lovagrend, johanniták, templomosok)